

Ars Restauro

KONSERWACJA ZABYTKÓW
KAMIEŃ • SZTUKATERIE • METAL

mgr Roman Dawidziak

35-302 RZESZÓW, ul. Nazimka 2/34, tel./fax 17 857 75 78, ☎ 602 247-047

www.arsrestauro.com.pl

NIP 813 102 59 67

- KONSERWACJA
- RESTAURACJA
- REKONSTRUKCJA
- KOPIOWANIE
- BADANIA ARCHITEKTONICZNE
- DOKUMENTACJA KONSERWATORSKA

- RZEŻBA
  - ELEMENTY ARCHITEKTONICZNE
- kamiennie, wykonywane w narzucie,
technikami odlewniczymi i nietypowymi
oraz w metalu i drewnie

- STIUKI
- SGRAFFITO
- POZŁOTNICTWO

- ELEWACJE
- WNĘTRZA
- RZEŻBA OGRODOWA
- POMNIKI
- NAGROBKI
- KOMINKI itd.

L. dz. ....

RZESZÓW dn. ....

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH dotyczy: POMNIKA PAMIĘCI OFIAR STALINIZMU I KRZYŻEM KATYŃSKIM w STRZYŻOWIE

Rzeszów, listopad 2021 r.

mgr Roman Dawidziak

KONSERWATOR ZABYTKÓW
Lp. 29, nr 356
Wydział Sztuk Pięknych UMK w Toruniu

KARTA TYTUŁOWA

IDENTYFIKACJA OBIEKTU

1. Pomnik Pamięci Ofiar Stalinizmu i Krzyżem Katyńskim.
2. Nr rejestru: brak.
3. Lokalizacja: woj. podkarpackie, gmina Strzyżów, 38-100 Strzyżów
ul. 700- lecia Strzyżowa.
4. Data powstania: 1991-1995rok.
5. Wymiary: dł. 8,5 m, szer. 5,2 m, wys. 6 m.
6. Właściciel: Gmina Strzyżów.
7. Funkcja: miejsce pamięci.

DANE DOTYCZĄCE OPRACOWANIA KONSERWACJI

Zlecniodawca: Gmina Strzyżów – ul. Przeclawczyka 5
38-100 Strzyżów.

Autor programu:” ARS RESTAURO” mgr Roman Dawidziak
ul. Nazimka 2/34 35-302 Rzeszów.

I. HISTORIA I OPIS POMNIKA

POMNIK PAMIĘCI OFIAR STALINIZMU W STRYŻOWIE .

Historia pomnika oparta została na informacji otrzymanej z Biura Upamiętniania Walk i Męczeństwa IPN w Rzeszowie¹ oraz kwerendzie własnej.

Pomnik powstał w 50-tą rocznicę zbrodni ludobójstwa w Katyniu, dokonanej wiosną 1940 r. Modernizację pomnika przeprowadzono 20 lat później, w 2010 roku. Inicjatorami budowy było Koło Związku Sybiraków w Stryżowie. Fundatorami oraz wykonawcami byli:

Czesław Matłosz, Władysław Kmiec, Alojzy Zarębski, Ludwik Plewa, Adolf Kruczek i Stanisław Piękadło.

Uroczyste poświęcenie pomnika przez księdza Stanisława Maca – ówczesnego kapelana Sybiraków nastąpiło 11-go czerwca 1995 roku.

---

¹ dr Piotr Szopa – Naczelnik Oddziałowego Biura Upamiętniania Walk i Męczeństwa IPN w Rzeszowie – konsultacja z dnia 25 i 27.11 br.

Pomnik powstał w Strzyżowie na Cmentarzu Komunalnym pw.

Św. Michała /patrona Strzyżowa/, przy ul. 700-lecia Strzyżowa, przy bramie wejścia głównego.

Bogaty w formie, przedstawia prostokątny układ masywnych płyt przełamanych pod kątem ok 30° od frontu w dół, zgodnie z pochyleniem terenu. Wymiary pomnika to: 8,5 m długości, 7,0 m szerokości. Wertykalnym akcentem jest krzyż wysoki na 6,0 m, wykonany z potrójnych rur stalowych. Wokół płyt biegnie kamienna biało-czerwona droga szerokości 85 cm. Całość otacza betonowe koryto i żelazny łańcuch wiszący na obłych, granitowych otoczkach.

Treści zawarte w elementach pomnika to: mosiężny napis OFIAROM STALINIZMU na froncie płyty głównej, pod płytą wewnątrz umieszczono 7 urn z ziemią z Irkucka, Katynia, Kołymy, miejsca śmierci ks. Jerzego Popiełuszki oraz Sędziszowa, Strzyżowa, Ropczyc i Kolbuszowej. Czołowa, pochylona płyta o wymiarach 2,5x2,0 m stanowi kanwę pod mapę Kresów Wschodnich oraz Związku Sowieckiego. Odmiennymi barwami lastrica naniesiono tu szlaki oraz miejsca zsyłania Sybiraków. Prawa stronę płyty dolnej wypełnia mosiężna płaskorzeźba Matki Bożej z Dzieciątkiem, 39 miejscowości zsyłki Sybiraków oraz daty 1939 - 1940 -1941-1944-1956 i napis „JESTEŚ NAM MATKĄ” Strzyżów 1991. Obok tablica ośmiu fundatorów- wykonawców pierwotnego pomnika.

Pionową ścianę pomiędzy płytą górną i dolną stanowią mosiężne płaskorzeźby zwłok umęczonej kobiety z dzieckiem oraz ludzki szkielet.

Modernizacja pomnika w 2010 roku w 70-tą rocznicę Zbrodni Katyńskiej zmieniła bryłę istniejącego pomnika. Ustawiono stalowy krzyż spięty napisem „IV 1940-1990 KATYŃ”. U podstawy krzyża głaz granitowy barwy czarnej „Szwed” rozpołowiony, a na wypolerowanych płaszczyznach napis „ W hołdzie Rodakom z Powiatu Strzyżowskiego Zamordowanym w Katyniu, Charkowie i Twerze Wiosną 1940 R”. Poniżej 34 nazwiska oraz stopnie służbowe i wojskowe ofiar. Na drugiej połowie głazu wyryto fragment prostego i poruszającego wiersza „Katyń” Feliksa Konarskiego. Listę opracował wówczas dr Piotr Szopa – pracownik Instytutu Pamięci Narodowej oddział w Rzeszowie. Tablicę wykonał Malikowski z Głogowa. W połowie wysokości krzyża ponad tablicami Fotografia Pary Prezydenckiej, Marii i Lecha Kaczyńskich o wymiarach 70 x 80 cm. Czarno-białą fotografię umieszczono ku pamięci Prezydenta, który miał uczestniczyć w uroczystości odsłonięcia pomnika po modernizacji, lecz zginął w katastrofie smoleńskiej.

W 2018 roku Prezydent RP Andrzej Duda złożył wieniec pod pomnikiem z okazji 100 rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości.

II. TECHNOLOGIA WYKONANIA

Pomnik usytuowano na lekkiej skarpie w południowej części cmentarza. Naturalna pochyłość terenu umożliwia łatwiejszy wgląd w treści pomnika ale stwarza zagrożenie zsuwania się masywnych jego elementów. Materiały użyte do budowy to lastrico /grys marmurowy i cement/- płyty główne, sztuczny kamień /płyty biało-czerwone obejścia/, betonowe-koryto odwadniające, mosiężne / stop miedzi i cynku/- tablice, inskrypcje i płaskorzeźby. Występuje żelazny krzyż i łańcuch ale także naturalne skały /głaz czarnego granitu typu „Szwed” oraz granit i sjenit – obłe otoczaki wokół pomnika podtrzymujące łańcuch. Płyty główne żelbetowe obłożone lastriciem płukanym. Schemat mapy Związku Sowieckiego- barwne lastrico polerowane. Płyty główne ułożone na betonowej ramie otynkowanej, natomiast drogę wokół pomnika z płyt biało-czarnych na podsypce. Betonowe koryto na wylewce cementowej bez dylatacji, a elementy mosiężne na kleju wzmacniając”własami”. Obrys mapy Związku Sowieckiego obwiedziono mosiężną taśmą. Otoczaki z granitu osadzono na cemencie, a elementy żelazne pokryto powłoką farb.

III. STAN ZACHOWANIA I PRZYCZYNY ZNISZCZEŃ

Stan pomnika jest zły i wymaga zabiegów technicznych i estetycznych. Eksponowany na zewnątrz poddawany był działaniom czynników zewnętrznych w tym atmosferycznych. Działy one szkodliwie w sposób fizyczny, chemiczny i biologiczny. Bez izolacji przeciwwilgociowej podciągane były z gruntu roztwory soli i kwasu humusowego w sposób kapilarny. Stopniowe osuwanie się skarpy powodowało rysy, pęknięcia, przesunięcia oraz częściowe deformacje pomnika /płyty obejścia, koryto odwadniające, otoczaki/. Mosiężne płaskorzeźby odspoiły się od podłoża i pokryły się „falszywą” patyną. Powierzchnie lastrica „scukrzyły się”, chłoną wodę i utraciły walory estetyczne. Elementy żelazne znacznie skorodowały, a powłoki malarskie spęczniały i łuszczą się. Krzewiaste tuje z prawej strony pomnika usunięto, z lewej zaś zarosły większą część ogrodzenia i drogi obejścia. Fotografia Pary Prezydenckiej jest nietrwała, wyblakła i uległa częściowej deformacji.

IV. WNIOSKI I ZAŁOŻENIA KONSERWATORSKIE

Należy zadbać, aby "Pomnik Pamięci Ofiar Stalinizmu i krzyż" w Strzyżowie ponownie odzyskały stabilność oraz walory estetyczne na długi czas, zachowując obecną formę, tzn. wraz ze zmianami wprowadzonymi podczas modernizacji w 2010 roku. Należy przeprowadzić konserwację pomnika wg."Programu Prac". Elementy nietrwałe należy zastąpić nowymi odpornymi na czynniki zewnętrzne w tym atmosferyczne. Płyty główne, lastricowe /dolną i górną/ należy wymienić na granitowe o podobnych wymiarach i barwie. Fotografie Marii i Lecha Kaczyńskich wymienić na granitową polerowaną grawerując zdjęcie nowoczesną technologią. Grawerowaniem powtórzyć również schematyczną mapę Związku Sowieckiego na płycie dolnej. Drogę obejścia ze zniszczonych kolorowych płytek betonowych wymienić na nowe biało- czerwone płyty granitowe- zmatowione. Koryto betonowe wymienić na prefabrykowane segmenty- kształtki.

V. PROGRAM KONSERWATORSKI - TECHNOLOGIA

1. Dokumentacja fotograficzna przed i po konserwacji.
2. Oczyszczenie, usunięcie nawarstwień wtórnych „falszywej patyny” z elementów kamiennych, betonowych, żelaznych i mosiężnych
- metoda hydrodynamiczna parą wodną z regulowanym ciśnieniem i rodzajem strumienia. Doczyszczanie plam i zacieków chemicznie Fassadeen Reinigung Paste- Remmers Niemcy
+ skansol, Remosol, odrdzewiacz Dragon, Wurth.
3. Odsolenie- zamiana roztworów soli w postać nierozpuszczalną
Saltzspeere- Remmers.
4. Dezynfekcja- trucie żywotności szkodliwej mikroflory Akutol
- Remmers.
5. Klejenie, podklejanie i wypełnienie rys, pęknięć otoczków
Araldit, żywica epoksydowa + Z-1 /trójetyleno-czteroamina 1:10/.
6. Wymiana płyt lastricowych na granit polerowany szara Impala grubości 10 cm.
7. Wymiana płytek obejścia na granit Impala 3 cm /czerwony + biały/
na podsypce chudego betonu, kleju oraz izolacji p. wilgociowej
2x gruba folia typu PET.
8. Wymiana betonowego koryta na prefabrykowane segmenty
- kształtki szerokości 60 cm , głębokość spływu 20 cm na podsypce + klej jw.
9. Grawerowanie – wykonanie 1:1 obecnego schematu na płycie dolnej oraz zdjęcia Pary Prezydenckiej na płycie wypolerowanego

granitu: Impala-szary-mapa, „Szwed” czarny -Para Prezydencka.
Odtworzenie przy użyciu mikropiaskarki oraz nowoczesnej
kopiarki komputerowej. Powtórzenie kolorów jak w oryginale
- dotyczy mapy.

10. Elementy mosiężne po oczyszczeniu poddać częściowej i kontrolowanej patynie szlachetnej /żółć wołowa/, oraz zabezpieczyć_ uretanowy lakier.
11. Elementy żelazne- łańcuchy itd. odrdzewić przez piaskowanie pyłowe, odtłuścić , zneutralizować, powłoką antykorozyjna + podkład + farba nawierzchniowa grafit- mat 2x.
12. Hydrofobizacja elementów betonowych – „Ahydrosil K” w proporcji 1:6.
13. Usunąć krzewiaste tuje z lewej strony.
14. Udrożnić odpływ wody deszczowej z koryta.

Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków
z siedzibą w Warszawie
Delegatura w Rzeszowie
35-004 Rzeszów, ul. Mickiewicza 7
tel./fax 17 853-94-61, 17 853-94-62
NIP: 795-20-71-175

Załącznik nr ..... 1 .....

rodzaj pisma / ~~postanowienia~~ / ~~decyzji~~

numer sprawy / ~~10 N, 5152 B, 30, 2022-9p~~

data ..... 2.08.2022 .....

Z upoważnienia
Podkarpackiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków
w Przemysłu

Grażyna Piątek
GŁÓWNY SPECJALISTA
Delegatura Wojewódzkiego
Urzędu Ochrony Zabytków w Rzeszowie

OPRACOWAŁ:

Mgr Roman Dawidziak

Dyplom Nr 355

Wydział Sztuk Pięknych

UMK w Toruniu

mgr Roman Dawidziak
KONSERWATOR ZABYTKÓW
Dypl. nr 355
Wydział Sztuk Pięknych UMK w Toruniu

DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA

POMNIK STAN PRZED KONSERWACJĄ

WYKAZ ZDJĘĆ

1. Prezydent RP Andrzej Duda złożył wieniec w 100-ną rocznicę NIEPODLEGŁOŚCI.
2. Pomnik widok ogólny.
3. Pomnik strona południowa /zdjęcie na stronie frontowej/.
4. Elementy dodane podczas modernizacji w 2010 roku.
5. Tablica prawa z tekstem wiersza F. Konarskiego „Katyń”.
6. Mosiężna płaskorzeźba Matki Bożej z Dzieciątkiem.
7. Zbliżenie – mosiężny napis, oraz płaskorzeźby.
8. Schemat mapy Kresów i Związku Sowieckiego.
9. Zdeformowane elementy obejścia oraz koryta odwadniającego.
10. Krzewy zarastające zachodnią część pomnika.
11. Zniszczenia drogi obejścia.
12. Łańcuch, koryto i otoczaki – widoczne uszkodzenia.
13. Tablica z listą fundatorów i budowniczych.
14. Pomnik – stan przed usunięciem kolidujących tuji.

1

2

5

6

7

7a

8

8a

9

9a

10

11

12

13

